

بررسی ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی و راهکارهای توسعه آنها از نظر دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهیدچمران اهواز

فرزانه قنادی نژاد^۱، دکتر زاهد بیگدلی^۲

چکیده

تاریخ ارسال: ۹۶/۳/۱۹ - تاریخ پذیرش: ۹۶/۵/۲۴

هدف: سنجش ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهیدچمران اهواز و بررسی مهم‌ترین راهکارهای توسعه این ویژگی‌ها از دیدگاه دانشجویان این رشته.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر به صورت پیمایشی انجام شده است. به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت، توصیفی و تحلیلی است. جامعه مورد مطالعه شامل کلیه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهیدچمران اهواز است که به دلیل محدود بودن جامعه پژوهش (۱۳۳ نفر)، پرسش‌نامه به‌عنوان ابزار جمع‌آوری اطلاعات بین تمامی افراد جامعه توزیع و در نهایت ۱۰۹ پاسخ (۸۱/۹۵٪) جمع‌آوری شد.

یافته‌ها: در میان ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان، مرکز کنترل درونی (۲۲/۹۲) بیش‌ترین و تحمل ابهام (۱۹/۴۶) کم‌ترین میانگین را به‌خود اختصاص داده‌اند. نتایج نشان داد مهم‌ترین راهکارهای توسعه این ویژگی‌ها به‌ترتیب اولویت عبارتند از: راهکارهای جانبی، آموزشی، حمایتی و راهکارهای پژوهشی و فناورانه.

نتیجه‌گیری: ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه

۱. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهیدچمران اهواز.

farzaneh.gh.1991@gmail.com

۲. استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهیدچمران اهواز. bigdelzahed20@gmail.com

شهیدچمران اهواز به‌جز در ویژگی‌های استقلال‌طلبی و تحمل ابهام، در سطح مطلوبی قرار دارد.
کلیدواژه‌ها: ویژگی‌های شخصیتی، کارآفرینی، دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی، راهکارهای کارآفرینی.

مقدمه، بیان مسئله و ضرورت پژوهش

در عصر حاضر عواملی مانند رشد سریع فناوری و افزایش ارتباطات، رقابت شدید، کاهش امنیت شغلی و به‌تبع آن توسعه خوداشتغالی سبب تحولاتی در ابعاد مختلف حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی شده است. «مکی آل‌آقا» (۱۳۸۶) براین باور است که قرن بیست‌ویکم «قرن دانش» معرفی شده است، بنابراین در این عصر، سرمایه اصلی جوامع، دانش، مهارت و نگرش منابع انسانی آنهاست. وی معتقد است برای اینکه این سرمایه در خدمت سعادت جامعه باشد، به مهارت‌های کارآفرینی نیاز است. با توجه به اینکه علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز رشته‌ای است که با اطلاعات و دانش سروکار دارد، لزوم توجه به تقویت مهارت‌های کارآفرینی در دانشجویان این رشته مشخص می‌شود.

«آلیسون»^۱ (۲۰۰۷) اشاره می‌کند که دانشجویان حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی به‌سبب تخصص‌های خود با منابع اطلاعاتی و مهارت‌های فناوری آشنایی دارند و جویندگان علم به‌شمار می‌روند و توانایی بالقوه تولید علم و گردش چرخ‌های اقتصادی را بیش از دیگران دارا هستند. با این توصیف، انتظار می‌رود با تکیه بر نبوغ، نوآوری و بهره‌گیری از دانش و مهارت خود به اشتغال‌زایی و تولید فرصت‌های شغلی پردازند و پیشگام حرکت‌های نویی در این زمینه باشند. با وجود این، تصور بیکاری در بین دانشجویان این رشته همچنان وجود دارد.

افزایش بیکاری به‌ویژه در میان دانش‌آموختگان این رشته، زنگ خطری جدی به‌شمار می‌رود. از این‌رو، ضروری است برای حلّ این مشکل، برنامه‌ریزی دقیق، فراگیر و

1. Alison.

درازمدت صورت گیرد (نوروزی، ۱۳۸۸). با توجه به افزایش میزان دانش‌آموختگان در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و تکیه آنان به نهادهای دولتی برای اشتغال (صفوی و مرادی، ۱۳۹۲) و در نتیجه ناتوانی در جذب بیشتر دانش‌آموختگان در این مراکز، لازم است تا دانشجویان این رشته مانند بسیاری از رشته‌های دیگر، مهارت‌های دستیابی به اشتغال را کسب کنند و خود به ایجاد کسب‌وکار و اشتغال‌زایی بپردازند تا برای خود و دیگران نیز زمینه‌های کسب درآمد را فراهم سازند. کارآفرینی، یکی از راهکارهایی است که می‌تواند به عنوان اقدامی مهم در جهت رفع مشکل بیکاری و اشتغال‌زایی دانش‌آموختگان این رشته مورد توجه قرار گیرد.

«آلیسون» (۲۰۰۷، نقل در صفوی و مرادی، ۱۳۹۲) اشاره می‌کند که کتابداران می‌توانند کارآفرین اجتماعی باشند. همچنین به بیان نقش آنها در یافتن و دسترسی به اطلاعات، خدمات مرجع و سایر خدمات می‌پردازد. وی معتقد است کتابداران می‌توانند امکان دسترسی به منابع پژوهشی را فراهم کنند. آن‌ها باتوجه به تخصص و حرفه خود، با منابع اطلاعاتی‌آشنایی دارند و جویندگان و حافظان علم به شمار می‌روند. بنابراین، توانایی بالقوه تولید علم و گردش چرخ‌های اقتصادی را بیش از دیگران دارا هستند. با این توصیف، انتظار می‌رود آنان با تکیه بر نوآوری و بهره‌گیری از دانش و مهارت خود به اشتغال‌زایی بپردازند و پیشگام حرکت‌هایی نو در این زمینه باشند.

پرورش کتابدارانی کارآفرین و خلاق که بتوانند پیوسته خود را با دنیای جدید هماهنگ و سازگار کنند، ضروری به نظر می‌رسد. کتابداران دارای ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی می‌توانند به ارائه خدمات نوین و کارآمدتری متناسب با نیازهای اطلاعاتی کاربران بپردازند. شایان ذکر است، توسعه کارآفرینی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، نیازمند ارزیابی ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان این رشته و پرورش و تقویت این ویژگی‌هاست. در این راستا، پژوهش حاضر بر آن است تا ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی و راهکارهای توسعه این ویژگی‌ها را در میان دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز بررسی کند.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های بسیاری در زمینه ویژگی‌ها و قابلیت‌های کارآفرینان انجام شده است. «کارلند، بولتن و کارلند»^۱ (۱۹۸۴) انواع ویژگی‌هایی را که از بدو امرتا سال ۱۹۸۴ بررسی شده بود، جمع‌آوری کردند که در جدول ۱ به آنها اشاره شده است.

جدول ۱. پژوهش‌های انجام شده درخصوص ویژگی‌های کارآفرینان تا

سال ۱۹۸۴ (کارلند، بولتن و کارلند، ۱۹۸۴)

ویژگی‌های کارآفرینان	سال	نویسنده
مخاطره‌پذیری	۱۸۴۸	میل ^۲
منبع اختیارات رسمی	۱۹۱۷	ویبر ^۳
نوآوری و خلاقیت	۱۹۳۴	شومپتر ^۴
تمایل به مسئولیت‌پذیری	۱۹۵۴	ساتون ^۵
منبع اختیارات رسمی	۱۹۵۹	هارتمن ^۶
مخاطره‌پذیری، توفیق‌طلبی	۱۹۶۱	مک کله‌لند ^۷
آرزومند، استقلال طلب، مسئولیت‌پذیر، اعتماد به نفس	۱۹۶۳	دیویدز ^۸
روابط انسانی، توانایی به ایجاد ارتباطات، دانش فنی	۱۹۶۴	یکل ^۹
واقع‌گرایی، انگیزش به قدرت، سرشناسی، نوع‌دوستی، عملکرد ضعیف در شرایط بحران	۱۹۶۵	شراگ ^{۱۰}
سنجش مخاطره	۱۹۷۱	پالمر ^{۱۱}

1. Carland & Boulton & Carland

2. Mill

3. Weber

4. Schumpeter

5. Sutton

6. Hartman

7. McClelland

8. Davids

9. Pickle

10. Schrg

11. Palmer

ویژگی‌های کارآفرینان	سال	نویسنده
نیاز به توفیق، خودمختاری، متهاجم، قدرت، شناخت، نوآوری، استقلال	۱۹۷۱	هورنادی و آبود ^۱
نیاز به قدرت	۱۹۷۳	وینتر ^۲
مرکز کنترل درونی	۱۹۷۴	برلند ^۳
نیاز به توفیق	۱۹۷۴	لایلز ^۴
گرایش به ارزش‌های شخصی	۱۹۷۷	گاسه ^۵
انگیزه، اعتماد به نفس، هدفگرا، خواهان ریسک‌های متعادل، مرکز کنترل داخلی، خلاقیت، نوآوری	۱۹۷۸	تیمونز ^۶
آرزومند، پراترزی، واکنش مثبت نسبت به مشکلات و موانع	۱۹۸۰	سکستون ^۷
تمایل به مخاطره‌پذیری	۱۹۸۰	بروکهاوس ^۸
نیاز به کنترل، مخاطره‌پذیری، اعتماد به نفس، انگیزه‌تهاجم، خواهان مخاطره‌های متعادل	۱۹۸۱	ولش و وایت ^۹
رشدگرا، استقلال‌طلب، مهارت‌طلب	۱۹۸۲	دانکل برگ و کوپر ^{۱۰}
مرکز کنترل، آزادی برای نوآوری، عزت نفس	۱۹۸۲	ولش و یانگ ^{۱۱}

«دراکر»^{۱۲} (۱۹۸۵) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که خلاقیت و نوآوری با کارآفرینی لازم و ملزوم یکدیگرند تا آنجا که کارآفرینی بدون خلاقیت و نوآوری حاصلی

1. Hornady & Aboud
2. Winter
3. Borland
4. Liles
5. Gasse
6. Tmmons
7. sexton
8. Brockaus
9. Welsh & White
10. Dunkelberg & cooper
11. Welsh & Young
12. Druker

ندارد. در پژوهش دیگری «احمد»^۱ (۱۹۸۴) نشان داد افراد کارآفرین دارای کنترل درونی، تمایل به ریسک‌پذیری و انگیزه پیشرفت هستند. «ریسال»^۲ (۱۹۹۲) نیز در پژوهشی خلاقیت و نوآوری را مؤثرترین ویژگی در انجام دادن فعالیت‌های کارآفرینانه عنوان کرده است (قهرمانی، پرداختچی و حسین‌زاده، ۱۳۸۹). در پژوهش دیگری «شین»^۳ (۱۹۹۴) نیز عنوان کرده است که کارآفرینان واقعی مشاغل جدید را بیشتر به دلایل نوآوری و خلاقیت شروع می‌کنند تا انگیزه‌های اقتصادی. بررسی و ارزیابی وضعیت آموزش کارآفرینی دانشجویان در کشور آرژانتین نشان داد از نظر آنها مهم‌ترین دوره‌ها برای آموزش کارآفرینی، خلاقیت و نوآوری است (پوستیگو،^۴ ۲۰۰۲). «هوارد»^۵ (۲۰۰۴) نیز تأثیر توسعه قابلیت‌های کارآفرینی را بر کارآفرینی دانش‌آموزان بررسی کرد و به این نتیجه رسید که رابطه مستقیمی بین این قابلیت‌ها و توانایی کارآفرینی افراد وجود دارد.

در داخل کشور نیز پژوهش‌های متعددی در زمینه بررسی مهارت‌های کارآفرینی صورت گرفته است. در این راستا «آرشید» (۱۳۶۷) در مطالعه‌ای به این نتیجه رسید که کارآفرینان موفق دارای منبع کنترل درونی هستند. در پژوهش دیگری «یارایی» (۱۳۸۳) با هدف بررسی برخی روحیات کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه شیراز و مقایسه آن با مدیران صنایع، نشان داد که مدیران از انگیزه پیشرفت بالاتری نسبت به دانشجویان برخوردارند، اما ریسک‌پذیری دانشجویان از مدیران بالاتر بوده است. همچنین بین ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان با جنسیت، سن و سطح تحصیلات والدین آنها رابطه معناداری وجود ندارد.

«رستگار هروری» (۱۳۸۸) با هدف سنجش ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی

1. Ahmed
2. Rissal
3. Schein
4. Postigo
5. Howard

کتابداران نشان داد بین ویژگی‌های شخصیتی توفیق‌طلبی، خلاقیت، ریسک‌پذیری، مرکز کنترل درونی و کارآفرینی کتابداران رابطه‌ی معناداری وجود دارد. نتایج پژوهش «پرداختی و همکاران» (۱۳۸۸) به منظور بررسی اثربخشی مدیریت در زمینه‌سازی برای بروز و پرورش کارآفرینی نشان داد بین ویژگی‌های کارآفرینی کارکنان بر حسب متغیرهای سابقه خدمت و سطح تحصیلات تفاوت معناداری وجود ندارد.

«خشنودی فرو همکاران» (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی روحیه کارآفرینانه دانشجویان دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه سیستان و بلوچستان پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد ویژگی کنترل درونی و توفیق‌طلبی در بین بیشتر دانشجویان به ترتیب، در حد بالا و متوسط و روحیه ریسک‌پذیری، خلاقیت و استقلال‌طلبی آنان در حد پایین بوده است. نتایج پژوهش دیگری که با هدف بررسی ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تهران صورت گرفت، نشان داد تنها ۳۸/۴٪ دانشجویان دارای ویژگی‌های کارآفرینی بودند. دانشجویان در ویژگی «کانون کنترل» به وضعیت مطلوب نزدیک بودند و در ویژگی «تحمل ابهام» وضعیت بسیار خوبی داشتند (منصوری نژاد، نقشینه و احمدپور داریانی، ۱۳۹۱). در پژوهشی دیگر «محمدی و مرجانی» (۱۳۹۳) قابلیت‌های کارآفرینی کتابداران کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی را بررسی کردند. نتایج نشان داد مهارت‌های کتابداران در زمینه خلاقیت، ریسک‌پذیری، توفیق‌طلبی، مرکز کنترل درونی و تحمل ابهام، بالاتر از حد میانگین است، اما استقلال‌طلبی کتابداران از متوسط نمره معیار پایین‌تر است. یافته‌ها همچنین نشان داد بین قابلیت‌های کارآفرینی کتابداران بر حسب جنسیت، سابقه کاری و سطح تحصیلات تفاوت معناداری وجود ندارد.

«اباذری» (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای ویژگی‌های کارآفرینی کتابداران کتابخانه‌های پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی را بررسی کرد. نتایج نشان داد بین برخی از این ویژگی‌ها با متغیرهای مدرک تحصیلی و سطح تحصیلات رابطه مثبت و مستقیمی وجود دارد. مروری بر پژوهش‌های انجام شده در داخل و خارج از کشور در این زمینه نشان

می‌دهد این مطالعات با هدف بررسی ویژگی‌های کارآفرینی و اغلب در حوزه‌های مدیریت و اقتصاد صورت گرفته‌اند. شروع این مطالعات در خارج از کشور از دهه ۱۹۴۰ و در داخل کشور از دهه ۱۳۶۰ بوده است. در این پژوهش پس از مطالعه و بررسی جامع مطالعات و پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه و نظرخواهی از اساتید فعال در زمینه کارآفرینی، موارد زیر به عنوان ویژگی‌های مهم کارآفرینی در دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی انتخاب شد:

۱. **خلاقیت:** توانایی تولید چیزی تازه و مؤثر عبارت است از ترکیب عناصر مجزای ظاهراً غیرمرتبط در یک روش منحصر به فرد برای فراهم کردن چیزی مفید (شافر، ۱۹۷۳ نقل در منصوری نژاد، نقشینه و احمدپور داریانی، ۱۳۹۱)
۲. **توفیق طلبی:** نیاز به موفقیت عبارت است از تمایل به انجام کارهای سخت و چالش برانگیز، برتر بودن و بهتر عمل کردن نسبت به سایرین به منظور دستیابی به هدف‌های شخصی (کولز و بروک^۱، ۲۰۰۶).
۳. **مرکز کنترل درونی:** مرکز کنترل یک سازه روان‌شناختی است که به اینکه آیا افراد اعتقاد دارند رفتارها یا تلاش‌هایشان تحت کنترل خودشان هستند یا نه، اشاره دارد؟ در واقع، مرکز کنترل به ادراک افراد درباره علت‌های اساسی وقایع زندگی آنها اشاره می‌کند (لو و هانگ^۲، ۲۰۰۹ نقل در محمدی و مرجانی، ۱۳۹۱).
۴. **ریسک‌پذیری:** عبارت است از پذیرش مخاطره‌های معتدل که می‌تواند از طریق تلاش‌های شخصی مهار شود. (احمدپور داریانی، ۱۳۸۰).
۵. **تحمل ابهام:** توانایی واکنش مثبت به موقعیت‌های مبهم و تصمیم‌گیری در شرایط مبهم و اطلاعات ناکافی (گورال و اتسن، ۲۰۰۶ نقل در محمدی و مرجانی، ۱۳۹۱). افرادی که دارای تحمل ابهام بالا هستند، اغلب تمایل دارند تا

1. Cools & Broeck

2. Low & Hung

موقعیت‌های مبهم را به‌عنوان یک موقعیت خوشایند و مطلوب مشاهده و با آن به شیوه‌ای عملی و سازگار برخورد کنند (کاجس و مکالم^۱، ۲۰۰۹ نقل در محمدی و مرجانی، ۱۳۹۱).

۶. استقلال‌طلبی: استقلال‌طلبی به‌عنوان یک نیروی انگیزاننده مورد تأکید واقع شده است و می‌توان آن را به‌صورت عبارت‌هایی نظیر «کنترل داشتن بر سرنوشت»، «کاری را برای خود انجام دادن» و «آقای خود بودن» تعریف کرد (احمدپور داریانی، ۱۳۸۰).

پژوهش‌های متعددی در خارج و داخل کشور به بررسی عوامل توسعه‌دهنده ویژگی‌های کارآفرینی در دانشجویان پرداخته‌اند. در پژوهشی «احمدپور و همکاران» (۱۳۸۲) افزایش مهارت‌های عملی در درس‌ها، بهبود سطح علمی استادان و مدرسان، لزوم مشاوره و هدایت شغلی دانشجویان در طول دوره و ایجاد بنگاه کاریابی در مراکز آموزشی را مورد اشاره قرار داده‌اند.

یافته‌های پژوهشی دیگر بیانگر آن است که مهارت‌های آموزشگران عاملی است که بیش‌ترین نقش را در تبیین تغییرات نگرش دانش‌آموختگان نسبت به کارآفرینی دانشجویان دارد (زراعت‌پرور، ۱۳۸۳؛ محمدزاده نصرآبادی، ۱۳۸۳). نتایج مطالعه‌ای دیگر نشان داد مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تقویت کارآفرینی در دانشجویان شامل مؤلفه‌های آموزشی (روش‌های آموزشی، محتوای آموزشی، امکانات و تجهیزات، ویژگی‌های آموزشگران و دانشجویان) هستند (خسروی پور و همکاران، ۱۳۸۷). «حسینی و همکاران» (۱۳۸۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر کارآفرینی شامل آموزش‌های فوق‌برنامه مرتبط با مهارت‌های شغلی، روش‌های تدریس خلاق در دانشگاه و محتوای مناسب درس‌های دانشگاهی است. مهم‌ترین راهکارها از دیدگاه هیئت علمی دانشگاه بوعلی سینای همدان به ترتیب اولویت عبارتند از: ارتباط

نزدیک میان دانشگاه و سازمان‌ها و مراکز اجرایی، هدایت صحیح دوره‌های کارآموزی دانشجویان در محیط اجرایی، تناسب محتوای برنامه‌های آموزشی با پیشرفت‌های علمی و فناوری و تغییر روش‌های سنتی تدریس دانشگاهی به روش‌های خلاقیت‌محور (سلمانی و یعقوبی فرانی، ۱۳۹۰).

نظر به اهمیت و نقش دانشگاه‌ها در ایجاد و تقویت ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی در دانشجویان، این مطالعه ویژگی‌های کارآفرینی و راهکارهای مؤثر بر توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی را از دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز ارزیابی می‌کند.

پرسش‌های پژوهش

۱. ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران چگونه است؟
۲. آیا میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران بر حسب ویژگی‌های جمعیت‌شناختی اختلاف معناداری وجود دارد؟
۳. مهم‌ترین راهکارهای کلی توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز کدامند؟
۴. در میان راهکارهای کلی توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی، مهم‌ترین راهکارها از دیدگاه دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز کدامند؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به صورت پیمایشی انجام شده، به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع توصیفی و تحلیلی است. جامعه مورد مطالعه شامل کلیه دانشجویان

رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه شهید چمران اهواز مشغول به تحصیل در سال ۹۵-۹۶ بودند. به دلیل محدود بودن جامعه پژوهش (۱۳۳ نفر)، پرسش‌نامه بین تمامی افراد جامعه توزیع و در نهایت ۱۰۹ پرسش‌نامه گردآوری شد. به این ترتیب، نرخ بازگشت پرسش‌نامه‌ها ۸۱/۹۵٪ و قابل قبول بود. ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته بود که با مطالعه متون و بررسی دیدگاه‌های صاحب‌نظران و نظرخواهی از متخصصان کارآفرینی، طراحی شد. پرسش‌نامه دارای ۶۱ پرسش بود که ۳۶ پرسش آن ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی را بررسی و ۲۵ پرسش، راهکارهای توسعه این ویژگی‌ها را ارزیابی کرد. پاسخ هر پرسش روی یک مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای از خیلی زیاد (۵) تا خیلی کم (۱) نمره‌گذاری شد. به منظور حصول اطمینان از روایی محتوایی پرسش‌نامه، از دو روش زیر استفاده شد:

۱. پرسش‌نامه مورد نظر، به پنج نفر از متخصصان کارآفرینی و سه نفر از متخصصان حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی داده و از آنان درخواست شد میزان اهمیت هریک از ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی را مشخص کنند و در صورت نادیده گرفته شدن برخی از ویژگی‌ها، آنها را پیشنهاد بدهند. پس از دریافت نظرهای آنها و اعمال تغییرات مورد نیاز، نسخه نهایی پرسش‌نامه تدوین گردید.
۲. روایی سازه پرسش‌نامه مورد بررسی در پژوهش حاضر از طریق همبسته‌کردن مقیاس‌های پرسش‌نامه با نمره کل پرسش‌نامه به دست آمده که نتایج آن در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲. روایی سازه پرسش‌نامه بررسی ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان و راهکارهای توسعه این ویژگی‌ها

مقیاس	همبستگی با نمره کل	سطح معناداری
خلاقیت	۰/۶۷	۰/۰۰
ریسک‌پذیری	۰/۶۹	۰/۰۰
توفیق‌طلبی	۰/۷۵	۰/۰۰
استقلال‌طلبی	۰/۶۳	۰/۰۰
کنترل‌درونی	۰/۷۶	۰/۰۰

مقیاس	همبستگی با نمره کل	سطح معناداری
تحمل ابهام	۰/۸۴	۰/۰۰
راهکارهای آموزشی	۰/۸۲	۰/۰۰
راهکارهای پژوهشی و فناورانه	۰/۸۸	۰/۰۰
راهکارهای حمایتی	۰/۹۱	۰/۰۰
راهکارهای جانبی	۰/۸۶	۰/۰۰

چنان‌که در جدول ۲ مشاهده می‌شود روایی سازه این پرسش‌نامه در حد مطلوب است و از میان مقیاس‌ها «راهکارهای حمایتی» با ضریب همبستگی ۰/۹۱ بالاترین و «استقلال طلبی» با ضریب همبستگی ۰/۶۳ پایین‌ترین همبستگی را با نمره کل دارند. در این پژوهش به منظور حصول اطمینان از پایایی ابزار پژوهش، پرسش‌نامه پژوهش میان ۳۰ نفر از افراد جامعه مورد بررسی توزیع و جمع‌آوری شد و برای برآورد پایایی آن از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید که نتایج آن در جدول ۳ آورده شده است.

جدول ۳. پایایی پرسش‌نامه بررسی ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان و راهکارهای توسعه این ویژگی‌ها

مقیاس	آلفای کرونباخ
خلاقیت	۰/۸۰
ریسک‌پذیری	۰/۸۱
توفیق طلبی	۰/۸۱
استقلال طلبی	۰/۸۶
کنترل درونی	۰/۸۳
تحمل ابهام	۰/۸۲
راهکارهای آموزشی	۰/۸۹
راهکارهای پژوهشی و فناورانه	۰/۸۵
راهکارهای حمایتی	۰/۸۳
راهکارهای جانبی	۰/۸۶
کل	۰/۸۹

چنان‌که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، پایایی پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ در سطح قابل قبولی است. ضریب پایایی نمره کلی پرسش‌نامه ۰/۸۹ است. در مقیاس‌ها بالاترین ضریب پایایی به مقیاس «راهکارهای آموزشی» و پایین‌ترین ضریب به مقیاس «خلاقیت» تعلق دارد. تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق نسخه ۲۲ نرم‌افزار اس. پی. اس. اس^۱ و در سطح معناداری آماری ۰/۰۵ انجام شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های مختلف آمار توصیفی (فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، تی مستقل و آنوا) استفاده شد.

یافته‌ها

الف) ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

یافته‌های مربوط به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی بیانگر آن است که از میان دانشجویان پاسخ‌دهنده، ۲۷ نفر (۲۴/۸٪) مرد و ۸۲ نفر (۷۵/۲٪) زن هستند. به این ترتیب، بیش‌تر دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی مشغول به تحصیل در دانشگاه شهید چمران اهواز در سال تحصیلی ۹۵-۹۶، زن هستند. بیش از نیمی از دانشجویان پاسخ‌دهنده (۵۶/۹٪) در مقطع کارشناسی، ۲۴/۸٪ در مقطع کارشناسی ارشد و تعداد کمی از آنها (۱۸/۳٪) در مقطع دکتری مشغول به تحصیل هستند. بیش‌تر دانشجویان مشغول به تحصیل (۷۱/۶٪) بیکار و تعداد کمی از آنها (۲۸/۴٪) شاغل هستند. بیش از نیمی از دانشجویان شاغل (۶۴/۵۱٪) در بخش دولتی و ۱۰ نفر (۳۱/۲۵٪) در بخش خصوصی مشغول به کار هستند و تنها نفر آنها کارآفرین است. با وجود اینکه ۷۱/۶٪ دانشجویان پاسخ‌دهنده به کارآفرینی و راه‌اندازی کسب‌وکار تمایل دارند، تنها ۱۷/۴٪ آنها اقدام به راه‌اندازی کسب‌وکار کرده‌اند.

1. Statistical package for social science (SPSS)

ب) پاسخ به پرسش‌های پژوهش

۱. وضعیت ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران چگونه است؟
در راستای پاسخ به این پرسش از میانگین، انحراف معیار و آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شد که نتایج حاصل از آنها در جدول ۴ آورده شده است.

جدول ۴. نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای در ارتباط با ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
خلاقیت	۲۲/۳۹	۳/۸۶	۶/۴۴	۱۰۷	۰/۰۰
ریسک‌پذیری	۲۲/۴۳	۵/۰۳	۵/۰۴	۱۰۸	۰/۰۰
توفیق‌طلبی	۲۲/۷۷	۴/۲۵	۶/۷۹	۱۰۸	۰/۰۰
استقلال‌طلبی	۲۰/۳۰	۴/۴۰	۰/۷۱	۱۰۸	۰/۴۷
کنترل‌درونی	۲۲/۹۲	۴/۰۴	۷/۵۶	۱۰۸	۰/۰۰
تحمل ابهام	۱۹/۴۶	۴/۶۷	۱/۱۹	۱۰۷	۰/۲۳

Test Value = 21/77

چنان‌که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، در میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان، «کنترل‌درونی» (۲۲/۹۲) بیشترین و «تحمل ابهام» (۱۹/۴۶) کمترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند. با توجه به میانگین‌های به دست آمده، ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی در دانشجویان به ترتیب از بیشترین به کمترین عبارت است از: کنترل‌درونی، توفیق‌طلبی، ریسک‌پذیری، خلاقیت، استقلال‌طلبی و تحمل ابهام. نتایج حاصل از جدول بیانگر آن است که در بین ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی، میانگین «کنترل‌درونی»، «توفیق‌طلبی»، «ریسک‌پذیری» و «خلاقیت» به صورت معناداری بالاتر از حد متوسط نمره تست یعنی ۲۱/۷۷ بودند. این در حالی است که ویژگی‌های «استقلال‌طلبی» و «تحمل ابهام» معنادار نبود؛ یعنی این ویژگی‌ها پایین‌تر از حد متوسط نمره تست یعنی ۲۱/۷۷ هستند.

۲. آیا میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان رشته علم اطلاعات و

دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران بر حسب ویژگی‌های فردی اختلاف معناداری وجود دارد؟

در ادامه، اختلاف معنادار میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی بر حسب ویژگی‌های فردی آنها (جنسیت، مقطع تحصیلی، وضعیت اشتغال، نوع اشتغال، تمایل و اقدام به کارآفرینی) بررسی شده است که نتایج مربوط به آن در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵. بررسی اختلاف معناداری میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی بر حسب ویژگی‌های فردی

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی	تحلیل بررسی رابطه میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی و ویژگی‌های فردی
جنسیت	در راستای پاسخ به این پرسش از آزمون تی مستقل استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان زن و مرد اختلاف معناداری وجود ندارد ($t=0/19, df=105, p>0/05$).
مقطع تحصیلی	به منظور پاسخ به این پرسش از آزمون تی تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان با مقاطع تحصیلی مختلف اختلاف معناداری وجود ندارد ($f=2/59, df=2, p>0/05$).
وضعیت اشتغال	به منظور پاسخ به این پرسش از آزمون تی مستقل استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان شاغل و بیکار اختلاف معناداری وجود دارد و میانگین این ویژگی‌ها در دانشجویان شاغل بیش‌تر است ($df=105, p<0/05, t=2/56$).

<p>در راستای پاسخ به این پرسش از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان با نوع اشتغال مختلف اختلاف معناداری وجود دارد و میانگین این ویژگی‌ها در دانشجویان کارآفرین بیشتر است ($f=۱۳/۶, df=۲, p<۰/۰۵$).</p> <p>شایان ذکر است، با توجه به نتایج آزمون آنوا نمی‌توان اظهار داشت که یک گروه با دو گروه دیگر یا تمام گروه‌ها با یکدیگر متفاوت هستند. برای بررسی الگوی تفاوت میانگین‌ها از آزمون تعقیبی توکی استفاده شده است. طبق نتایج حاصل از آزمون توکی، میان ویژگی‌های کارآفرینی دو گروه دانشجویانی که در بخش دولتی و خصوصی مشغول به کارند، دو گروه دانشجویان شاغل در بخش دولتی و دانشجویان کارآفرین اختلاف معناداری مشاهده شده است. همچنین میان ویژگی‌های کارآفرینی دو گروه دانشجویانی که در بخش خصوصی کار می‌کنند و دانشجویان کارآفرین نیز اختلاف معناداری وجود دارد.</p>	<p>نوع اشتغال</p>
<p>در راستای پاسخ به این پرسش از آزمون تی مستقل استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان علاقه‌مند به کارآفرینی و دانشجویان بی‌علاقه به کارآفرینی اختلاف معناداری وجود دارد و میانگین این ویژگی‌ها در دانشجویان علاقه‌مند به کارآفرینی بیشتر است ($t=۲/۱۵, df=۱۰۵, p<۰/۰۵$).</p>	<p>تمایل به کارآفرینی</p>
<p>در راستای پاسخ به این پرسش از آزمون تی مستقل استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد میان ویژگی‌های کارآفرینی در دانشجویانی که اقدام به کارآفرینی کرده‌اند و دانشجویانی که اقدام به کارآفرینی نکرده‌اند، اختلاف معناداری وجود ندارد ($t=۱/۰۹, df=۱۰۵, p>۰/۰۵$).</p>	<p>اقدام به کارآفرینی</p>

۳. مهم‌ترین راهکارهای کلی توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران کدامند؟

در راستای شناسایی راهکارهای توسعه کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی، به مطالعه متون مختلف و پژوهش‌های انجام شده در این زمینه (زراعت‌پور، ۱۳۸۳؛ محمدزاده نصرآبادی، ۱۳۸۳؛ خسروی‌پور و همکاران، ۱۳۸۷؛ حسینی و همکاران، ۱۳۸۸؛ سلمانی و یعقوبی‌فرانی، ۱۳۹۰) و نظرخواهی از استادان فعال در حوزه کارآفرینی پرداخته شده است. راهکارهای شناسایی شده در اختیار دانشجویان حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی قرار داده شد تا از دیدگاه خود، مهم‌ترین راهکارها را مشخص کنند. در ادامه نتایج حاصل از این بررسی‌ها تحلیل می‌شود.

جدول ۶: میزان اهمیت راهکارهای کلی توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی

انحراف معیار	میانگین	راهکارها
۴/۱۳	۴/۱۳	آموزشی
۳/۹۸	۴/۰۸	پژوهشی و فناورانه
۴/۱۶	۴/۱۱	حمایتی
۴/۲۸	۴/۱۸	جانبی

مطابق داده‌های حاصل از جدول ۶، مهم‌ترین راهکارها در جهت توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز به ترتیب اهمیت و اولویت عبارتند از: راهکارهای جانبی، راهکارهای آموزشی، راهکارهای حمایتی و راهکارهای پژوهشی و فناورانه.

۴. در میان راهکارهای کلی توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی، مهم‌ترین راهکارها از دیدگاه دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران کدامند؟

جدول ۷: میزان اهمیت راهکارهای آموزشی توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی

انحراف معیار	میانگین	راهکارهای آموزشی
۰/۸۳	۴/۲۲	تدوین سرفصل‌های درسی رشته متناسب با نیازهای بازار کار
۰/۸۹	۴/۲۲	ارائه برنامه‌های درسی با موضوع کارآفرینی و کسب‌وکار
۰/۹۱	۴/۲۶	تناسب محتوای برنامه‌های آموزشی رشته با پیشرفت‌های علمی و فناوری
۱/۰۳	۴/۱۲	تغییر روش‌های سنتی آموزش به روش‌های پژوهش‌محور و خلاقیت‌محور
۱/۰۰۷	۴/۰۵	ایجاد واحدهای مشاوره شغلی و کاریابی برای راهنمایی دانشجویان
۱/۰۹	۳/۹۱	برگزاری دوره‌های آموزش کارآفرینی و کسب وکار برای استادان

چنان‌که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، در میان راهکارهای آموزشی، اولویت اول متعلق به «تناسب محتوای برنامه‌های آموزشی رشته با پیشرفت‌های علمی و فناوری» و اولویت آخر متعلق به «برگزاری دوره‌های آموزش کارآفرینی و کسب وکار برای استادان» است.

جدول ۸. میزان اهمیت راهکارهای پژوهشی و فناورانه توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی

انحراف معیار	میانگین	راهکارهای پژوهشی و فناورانه
۰/۹۷	۳/۸۸	انتشار منابع علمی (نشریه، مقاله، بروشور و سایر منابع) مرتبط با کارآفرینی و خوداشتغالی
۰/۹۴	۴/۱۱	هدایت پروژه‌های درسی در راستای خوداشتغالی و کارآفرینی
۰/۹۵	۴/۰۸	ایجاد و توسعه مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری در دانشگاه برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه
۰/۹۴	۴/۲۲	فراهم کردن زیرساخت‌های فناورانه برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه
۰/۹۷	۴/۱۳	راه‌اندازی پایگاه اینترنتی برای مرکز کارآفرینی در دانشگاه
۱/۰۲	۴/۰۴	شبکه‌های مجازی برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای اینترنتی

مطابق داده‌های جدول ۸، در میان راهکارهای پژوهشی و فناورانه، مهم‌ترین راهکار از دیدگاه جامعه مورد مطالعه مربوط به «فراهم‌کردن زیرساخت‌های فناورانه برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه» بوده و راهکار «انتشار منابع علمی (نشریه، مقاله، بروشور و سایر منابع) مرتبط با کارآفرینی و خوداشتغالی» کم‌اهمیت‌تر ارزیابی شده است.

جدول ۹. میزان اهمیت راهکارهای حمایتی توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی

انحراف معیار	میانگین	راهکارهای حمایتی
۰/۸۸	۴/۱۶	هدایت صحیح دوره‌های کارآموزی دانشجویان در محیط‌های اجرایی
۰/۹۰	۴/۲۴	حمایت دانشگاه از طرح‌ها و ایده‌های کارآفرینی دانشجویان
۰/۹۲	۴/۲۵	سرمایه‌گذاری بیش‌تر دانشگاه برای توسعه کارآفرینی
۰/۹	۴/۱۳	افزایش امکانات و تجهیزات آموزشی در راستای آموزش کارآفرینی
۱/۰۳	۴/۲۳	افزایش تعداد استادان خبره و آگاه از مهارت‌های کارآفرینی
۰/۹۱	۴/۱۳	فراهم کردن فضای کار و کسب تجربه در دوره دانشجویی
۰/۸۵	۴/۱۱	همکاری میان دانشگاه و دفتر ارتباط با صنعت و کارآفرینی

چنانکه در جدول ۹ مشاهده می‌شود، از دیدگاه جامعه مورد مطالعه، راهکار «سرمایه‌گذاری بیش‌تر دانشگاه برای توسعه کارآفرینی» به‌عنوان مهم‌ترین و راهکار

«همکاری میان دانشگاه و دفتر ارتباط با صنعت و کارآفرینی» به عنوان کم‌اهمیت‌ترین راهکار حمایتی انتخاب شده است.

جدول ۱۰: میزان اهمیت راهکارهای جانبی توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی

انحراف معیار	میانگین	راهکارهای جانبی
۰/۸۲	۴/۲۸	ارائه آموزش‌های فوق‌برنامه برای کسب مهارت‌های شغلی
۱/۰۷	۳/۹۵	برگزاری همایش‌ها و سمینارهای تخصصی کارآفرینی در دانشگاه
۱/۰۶	۳/۹۸	هدایت صحیح انجمن‌های دانشجویی در راستای توسعه کارآفرینی
۰/۹۱	۴/۱۶	فراهم کردن بازدهی‌ها و گردش‌های علمی برای آشنایی دانشجویان با آینده شغلی
۱/۰۰۳	۴/۲۲	برگزاری کارگاه‌های آموزش خلاقیت و ایده‌یابی برای راه‌اندازی کسب‌وکار
۰/۹۰	۴/۰۸	ترویج فرهنگ کارآفرینی در دانشگاه

با توجه به داده‌های جدول ۱۰، در میان راهکارهای جانبی، اولویت اول متعلق به «ارائه آموزش‌های فوق‌برنامه برای کسب مهارت‌های شغلی» و اولویت آخر متعلق به «برگزاری همایش‌ها و سمینارهای تخصصی کارآفرینی در دانشگاه» است.

نتیجه‌گیری

توسعه کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی به عوامل مختلفی بستگی دارد. یکی از مهم‌ترین آنها شناسایی و پرورش قابلیت‌ها و مهارت‌های کارآفرینانه در دانشجویان این رشته است. بررسی مهارت‌های کارآفرینی دانشجویان می‌تواند به رشد و توسعه روحیه کارآفرینی و به تبع آن افزایش رفتارهای کارآفرینانه در آنها کمک کند. در واقع، دانشجویان این رشته به عنوان کتابداران آینده برای اینکه بتوانند موفق عمل کنند باید خود را با تغییرات و تحولات همگام کنند. یکی از مهم‌ترین عواملی که به همگامی با تحولات کمک می‌کند، روی آوردن به کارآفرینی و پرورش مهارت‌های کارآفرینانه در دانشجویان این رشته است.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد با توجه به بررسی نتایج پژوهش‌های پیشین،

مهم‌ترین ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی شامل «خلاقیت»، «توفیق‌طلبی»، «ریسک‌پذیری»، «مرکز کنترل درونی» و «استقلال‌طلبی» است که به‌عنوان شاخص‌هایی استاندارد در بررسی ویژگی‌های کارآفرینان افراد همواره مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، «مرکز کنترل درونی» (۲۲/۹۲) بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده است. نتایج حاصل از این پژوهش در راستای پژوهش‌های «برلند» (۱۹۷۴)، «ولش و وایت» (۱۹۸۱)، «ولش و یانگ» (۱۹۸۲)، «آرشید» (۱۳۶۷)، «خشنودی فرو همکاران» (۱۳۹۰) و «منصوری نژاد، نقشینه و احمدپور داریانی» (۱۳۹۱) است. آنان مرکز کنترل درونی را مهم‌ترین ویژگی کارآفرینان عنوان می‌کنند. بنابراین می‌توان استنباط کرد که بیشتر دانشجویان باور دارند که حاکم بر سرنوشت خود هستند و موفقیت‌ها و شکست‌ها را به شرایط بیرونی مثل سرنوشت، اقبال یا نیروهای مشابه نسبت نمی‌دهند. به عقیده آنان شکست‌ها و پیشرفت‌ها تحت کنترل و نفوذ خودشان بوده و خود را در نتایج عملکردشان مؤثر می‌دانند. نتایج پژوهش هم‌چنین نشان می‌دهد مؤلفه «توفیق‌طلبی» به معنای تمایل نداشتن دانشجویان به انجام کارهای روزمره و یکنواخت و تمایل بیشتر آنها به کارهای چالشی و یافتن راه‌های جدیدتر و بهتر جهت بهبود عملکردشان نیز یکی دیگر از ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی است که پس از مرکز کنترل بیرونی بالاترین میانگین را به خود اختصاص داده است. پس از «توفیق‌طلبی» مؤلفه «ریسک‌پذیری»، به معنای تمایل دانشجویان به پذیرش مخاطره‌های معتدل، انتخاب هدف‌های سخت و اهمیت ندادن به امنیت شغلی و خلاقیت، به معنای تمایل دانشجویان به هماهنگی با تغییرات و تحولات و داشتن ایده‌های تازه در کارها، دو ویژگی کارآفرینی دیگر در دانشجویان است که مطلوب ارزیابی شده‌اند. یافته‌ها بیانگر آن است که دانشجویان از ویژگی استقلال‌طلبی و به‌ویژه تحمل ابهام پایینی برخوردار هستند؛ بدین معنا که اغلب دانشجویان تمایل اندکی به متفاوت بودن با دیگران، انجام مستقل کارها و «آقای خود بودن» دارند. میانگین پایین ویژگی تحمل ابهام نیز نشانگر این

است که اغلب آنان توانایی لازم را برای شناسایی و تحلیل وضعیت مبهم و ساخت نیافته ندارند. در واقع، این رفتارها بیانگر آن است که به دلایل مختلف از جمله فرهنگ حاکم بر جامعه و دانشگاه، دانشجویان به صورت افراد وابسته و نه مستقل، پرورش می‌یابند. به طور کلی، یافته‌های پژوهش نشان داد دانشجویان به لحاظ برخورداری از ویژگی‌های کارآفرینی در سطح مطلوبی قرار دارند، به جز «استقلال طلبی» و «تحمل ابهام» که نمره آنان پایین‌تر از حد متوسط بود.

در میان راهکارهای شناسایی شده در پژوهش حاضر (راهکارهای آموزشی، راهکارهای پژوهشی و فناورانه، راهکارهای حمایتی و راهکارهای جانبی)، مهم‌ترین راهکار در جهت توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی از دیدگاه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، راهکار «برنامه‌های جانبی» بود. راهکارهای برگزاری برنامه‌های جانبی شامل همایش‌ها، کارگاه‌های آموزش کارآفرینی، بازدیدهای علمی و بسیاری از برنامه‌های دیگر در راستای ترویج روحیه و فرهنگ کارآفرینی و ارتقای شناخت علم اطلاعات و دانش‌شناسی نسبت به کارآفرینی، ضروری است. در میان راهکارهای آموزشی، اولویت اول متعلق به «تناسب محتوای برنامه‌های آموزشی رشته با پیشرفت‌های علمی و فناوری» است. نتایج این بخش همسوبا نتایج پژوهش «سلیمانی و یعقوبی فرانی» (۱۳۹۰) بود. بازار کار هماهنگ با تحولات علوم و فناوری، در حال دگرگونی است. بنابراین متناسب با تحولات بازار کار، دانشجویان نیازمند مهارت‌ها و تخصص‌هایی هستند که در این راستا ضروری است. به همین منظور، باید برنامه‌های آموزش علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز متناسب با پیشرفت‌های علمی و فناوری تغییر کنند. در میان راهکارهای پژوهشی و فناورانه، مهم‌ترین راهکار متعلق به «فراهم کردن زیرساخت‌های فناورانه برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه» است. با توجه به رشد روزافزون فناوری‌های نوین ارتباطی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، از بین رفتن شیوه‌های سنتی آموزش در این رشته، جایگزینی ابزارهای الکترونیکی و استفاده از شیوه‌های نوین اطلاع‌رسانی اجتناب‌ناپذیر است.

بنابراین، فراهم کردن زیرساخت‌های لازم در راستای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه آنها ضروری است.

راهکار «سرمایه‌گذاری بیشتر دانشگاه برای توسعه کارآفرینی» به عنوان مهم‌ترین راهکار حمایتی تلقی شده است. حمایت‌های مالی و سرمایه‌گذاری دانشگاه بستر لازم را در جهت تقویت روحیه کارآفرینی و در نتیجه شکوفایی استعداد‌های دانشجویان و بهره‌گیری از ظرفیت آنها برای پیشبرد فعالیت‌های کارآفرینانه فراهم می‌کند. در میان راهکارهای جانبی، اولویت اول متعلق به «ارائه آموزش‌های فوق برنامه برای کسب مهارت‌های شغلی» است که نتایج آن در راستای پژوهش «حسینی و همکاران» (۱۳۸۸) است. فراهم کردن دوره‌های آموزشی برای یادگیری مهارت‌های شغلی متناسب با نیازهای بازار کار سبب آشنایی دانشجویان با آینده شغلی و راهکارهای کسب و کار موفق می‌شود و آنان را برای ورود به بازار کار آماده می‌کند.

یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان زن و مرد اختلاف معناداری وجود ندارد. نتایج پژوهش‌های «یارایی» (۱۳۸۳)، «مهدوی و آذری» (۱۳۸۵)، «پرداختچی و همکاران» (۱۳۸۸) و «محمدی و مرجانی» (۱۳۹۳) با نتایج پژوهش حاضر همسوست. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد میان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان در مقاطع تحصیلی مختلف، اختلاف معناداری وجود ندارد. به نظر می‌رسد آموزش کارآفرینی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی نادیده گرفته شده و محتوای سرفصل‌های درسی این رشته در راستای توسعه کارآفرینی و مهارت‌های کارآفرینانه تدوین نشده است و تجربه‌های موجود در دانشگاه در توسعه این مهارت‌ها اثرگذار نبوده است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های «مهدوی و آذری» (۱۳۸۵)، «پرداختچی و همکاران» (۱۳۸۸) و «محمدی و مرجانی» (۱۳۹۳) همسوست و با نتایج پژوهش «رستگار هروی» (۱۳۸۸) و «آبادری» (۱۳۹۳) اختلاف دارد.

یافته‌های پژوهش حاضر همچنین نشان می‌دهد ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی

دانشجویان شاغل و بیکار متفاوت بوده و میانگین این ویژگی‌ها در دانشجویان شاغل بیشتر است. دانشجویان شاغل در بخش دولتی، خصوصی و دانشجویان کارآفرین در داشتن میزان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی با هم متفاوت هستند و میانگین این ویژگی‌ها در دانشجویان کارآفرین بیشتر است. همچنین دانشجویانی که تمایل به کارآفرینی دارند، از ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی بیشتری برخوردارند.

به طور کلی نتایج پژوهش حاضر بیانگر آن است که دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز به جز در ویژگی‌های استقلال طلبی و تحمل ابهام، در سایر ویژگی‌ها در سطح مطلوبی قرار دارند. با توجه به اینکه ویژگی‌ها و مهارت‌های کارآفرینی در دانشجویان قابل آموزش و انتقال است، باید در دانشگاه‌ها تدابیری اندیشیده شود که به آموزش و تقویت ویژگی‌های کارآفرینی به خصوص ویژگی‌های استقلال طلبی و تحمل ابهام پرداخته شود تا از این طریق زمینه برای رشد ویژگی‌ها و مهارت‌های کارآفرینی در دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی فراهم گردد. در ادامه، به منظور توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی در دانشجویان این رشته پیشنهادهایی ارائه می‌شود:

- بازیابی سرفصل‌های درسی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ارائه واحدهای درسی کارآفرینی در تمامی مقاطع تحصیلی به منظور ارتقای مهارت کارآفرینی و خوداشتغالی در دانشجویان این رشته؛
- همکاری دفتر ارتباط با صنعت و کارآفرینی، مراکز رشد و فناوری، شرکت‌های دانش‌بنیان با گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛
- ارائه آموزش‌های فوق برنامه در راستای کسب مهارت‌های شغلی متناسب با نیازهای بازار کار؛
- برگزاری کارگاه‌های آموزش کارآفرینی، شناسایی فرصت‌ها، خلاقیت و ایده‌یابی؛
- برگزاری همایش‌ها و سمینارهای تخصصی در زمینه کارآفرینی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده

- مطالعه و بررسی رفتارهای کارآفرینانه دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز و عوامل مؤثر بر آنها؛
- مطالعه موردی هریک از راهکارهای توسعه کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛
- شناسایی و تحلیل فرصت‌های کارآفرینی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی.

منابع

- آرشید، ج (۱۳۶۷). بررسی رابطه بین موقعیت شغلی معلمان و مرکز کنترل، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران.
- ابادزی، م؛ باب‌الحوایجی، ف؛ نوشین‌فرد، ف و ابادزی، ز (۱۳۹۳). «ویژگی‌های انگیزشی (روان‌شناختی) کارآفرینی کتابداران کتابخانه‌های پزشکی با تأکید بر مکتب انسانی، مطالعه موردی: واحدهای پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی»، *مدیریت اطلاعات سلامت*، ۱۱ (۳)، ۳۲۶-۳۳۳.
- احمدپور، م؛ ن شیخان؛ وح رضا زاده (۱۳۸۴). *تجارب کارآفرینی در کشورهای منتخب*، تهران: امیرکبیر.
- احمدپورداریانی، م. (۱۳۸۰). *کارآفرینی: تعاریف، نظریات، الگوها*، تهران: شرکت نشر پردیس.
- بدری، ا. (۱۳۸۴). *بررسی قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه اصفهان*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- پرداخت چی، م؛ حیدری، م؛ شفی‌زاده، ه (۱۳۸۸). «اثر بخشی مدیریت بر توسعه و تقویت کارآفرینی»، *مجله چشم‌انداز مدیریت کسب و کار*، ۲۶، ۷۱-۱۰۰.
- حسینی لرگانی، م؛ میرعرب رضی، ر؛ رضایی، س. (۱۳۸۷). «آموزش کارآفرینی در هزاره جدید: زیرساختی برای اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی». *پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۲ (۵۰)، ۱۱۹-۱۳۰.
- خسروی‌پور، ب؛ ایروانی، ه؛ حسینی، س. م؛ موحد محمدی، س. ح. (۱۳۸۷). «تحلیل عوامل مؤثر بر تقویت کارآفرینی در دانشجویان از دیدگاه دانش‌آموختگان مراکز آموزش عالی علمی کاربردی کشاورزی»، *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۲ (۴)، ۳۵-۴۵.
- خشنودی فر، ز؛ ارتبائی، ف؛ جعفری، م. (۱۳۹۰). «بررسی ویژگی‌های کارآفرینانه دانشجویان دانشگاه سیستان و بلوچستان دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی سراوان»، *پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، ۴ (۴)، ۷۲-۸۳.
- رستگار هروی، ز. (۱۳۸۸). *سنجش ویژگی‌های کارآفرینی کتابداران و اطلاع‌رسانان شاغل در کتابخانه‌های*

- دولتی شهر تهران، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا، تهران.
- رئیس، پ؛ نصیری پور، الف؛ رستمی، ل؛ خالصی، ن. (۱۳۸۷). «رابطه ویژگی‌های شخصیتی مدیران با کارآفرینی در سازمان‌های بهداشتی و درمانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تبریز»، فصلنامه مدیریت سلامت، ۱۱ (۳۳)، ۵۷-۶۲.
- زراعت پرور، ا. (۱۳۸۳). «بررسی عوامل مؤثر در آموزش علمی- کاربردی»، نتایج سومین کنگره ملی آموزش عالی علمی- کاربردی، تهران.
- سلیمانی، ع؛ یعقوبی فرانی، ا. (۱۳۹۰). «نقش دانشگاه‌ها در ایجاد و تقویت روحیه کارآفرینی دانشجویان»، اولین کنفرانس دانشجویی کارآفرینی کشور، تهران، دانشگاه تهران، http://www.civilica.com/Paper-ENTSTU01-ENTSTU01_074.html.
- صفوی، ز؛ مرادی، خ. (۱۳۹۲). «چالش‌ها و موانع ترغیب دانش‌آموختگان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به ایجاد کارآفرینی و اشتغال‌زایی»، فصلنامه نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی، ۲ (۳)، ۵۵-۶۶.
- قهرمانی، م؛ پرداختچی، م؛ حسین زاده، ط. (۱۳۸۹). «فرهنگ سازمانی و رابطه آن با کارآفرینی سازمانی»، چشم‌انداز مدیریت دولتی، ۱، ۲۵-۳۹.
- محمدزاده نصرآبادی، م. (۱۳۸۳). «وضعیت اشتغال، توانایی حرفه‌ای و موفقیت فارغ‌التحصیلان آموزش عالی علمی- کاربردی در بخش کشاورزی»، تحقیق و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۳۹، ۴۶-۶۲.
- محمدی، الف؛ مرجانی، ع. (۱۳۹۳). «بررسی قابلیت‌های کارآفرینی کتابداران (مطالعه موردی: کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی)»، پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۴ (۱)، ۱۵۳-۱۶۸.
- منصورنژاد، ع؛ نقشینه، ن؛ احمدپور داریانی، م. (۱۳۹۱). «بررسی ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تهران»، تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۸ (۳)، ۴۴۹-۴۶۸.
- نوروزی، محمدرضا (۱۳۸۸). «موانع کارآفرینی دانشگاهی و اقدامات راهبردی برای تقویت کارآفرینی دانشجویان»، کار و جامعه، ۱۱۱، ۱۰-۱۷.
- یارابی، ع. (۱۳۸۳). «بررسی برخی روحیات کارآفرینی در بین دانشجویان دانشگاه شیراز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- Ahmed, S. U. (1984). nAch, risk-taking propensity, locus of control and entrepreneurship. *Personality and Individual Difference*, 6 (6), 781-782.
- Allison, M. M. (2007). Women's health: Librarian as social entrepreneur. *Library Trends*, 56 (2), 423-448.
- Carland, J. W.; Boulton, W. R.; Carland, J. C. (1984). Differentiating entrepreneurs from small business owners: A Conceptualization. *Academy of Management Review* 9, 354-359.
- Cools, E., Broeck, H.V. (2008). The Hunt for the heffalump continues: can trait and cognitive characteristic predict entrepreneurial orientation. *Journal of Small Business Strategy*, 18 (2), 23-41.

- Druker, P. (1985). The Discipline of Innovation. *Harvard Business Review*, 67- 72.
- Howard, S. (2004). Developing Entrepreneurial Potential in Youth: The Effects of Entrepreneurial Education and Venture Creation. *University of South Florida Report*. 3-17.
- Kruzic, D.; Pavic, I. (2010). Students' Entrepreneurial Characteristics: Empirical Evidence from Croatia, *The Business Review, Cambridge*, 14 (2), 216-221.
- Postigo, S. (2002). Entrepreneurship Education in Argentina: The Case of Sananders University; In Proceedings of the Conference Entitled.
- St Clair, G. (1996). *Entrepreneurial Librarianship: The Key to Effective Information Services Management. Information Services Management Series*. Bowker-Saur.
- Schein, E. H. (1994). Entrepreneurs: What They're Really Like. *Vocational Education Journal*. 64 (80), 42-44.

Archive of SID